

Notat

Til:

Ola Lund Renolen

Fra:

Torbjørn Brandt (torbjorn.brandt@konsek.no)

Dato: 17.09.2026

Arkivsaknr: 26/138-4

Håndtering av habilitet - Gjeldende rett og god forvaltningsskikk

1. Innledning

Habilitetsreglene skal sikre at offentlige avgjørelser treffes på en saklig, objektiv og tillitvekkende måte. Reglene skal både beskytte den enkelte mot usaklig påvirkning og bidra til å opprettholde allmennhetens tillit til den kommunale forvaltningen og de folkevalgte organene.

I kommunesektoren er habilitet særlig viktig fordi folkevalgte og ansatte ofte har nær tilknytning til lokalsamfunn, organisasjoner, næringsliv og innbyggere. Dette gjør at habilitetsspørsmål oppstår regelmessig og må håndteres på en måte som skaper tillit både til prosessen og til resultatet.

Dette notatet gir en overordnet framstilling av de viktigste reglene om habilitet og enkelte sentrale prinsipper for god forvaltningsskikk.

2. Rettslig grunnlag

For kommuner følger habilitetsreglene først og fremst av:

- forvaltningsloven kapittel II §§ 6 til 10
- kommuneloven § 11-10 for folkevalgte organer

Kommuneloven bygger på at habilitetsreglene i forvaltningsloven også gjelder for folkevalgte. I tillegg inneholder kommuneloven enkelte særregler for folkevalgte organer.

Hovedregelen er at ingen skal delta i behandlingen av en sak dersom det foreligger forhold som er egnet til å svekke tilliten til vedkommendes upartiskhet. Det er viktig å understreke at det må foreligge *faktiske forhold*, ikke bare påstander eller synsing.

Forvaltningsloven skiller mellom bestemte situasjoner som automatisk fører til inhabilitet og situasjoner som krever en konkret vurdering.

2.1. Automatisk inhabilitet, forvaltningsloven § 6 første ledd

Automatisk inhabilitet kan blant annet foreligge når personen:

- i. selv er part i saken
- ii. er nær slektning av en part
- iii. er verge eller fullmektig for en part
- iv. har ledende rolle eller styreverv i en virksomhet som er part i saken

2.2. Habilitetsvurderinger, forvaltningsloven § 6 andre ledd.

Etter forvaltningsloven § 6 andre ledd kan en person være inhabil når det foreligger «andre særegne forhold» som er egnet til å svekke tilliten til vedkommendes upartiskhet. Bestemmelsen krever en *konkret* og *individuell* vurdering.

Det er ikke tilstrekkelig at det reises påstander om inhabilitet eller at andre subjektivt oppfatter situasjonen som problematisk. Vurderingen må bygge på *faktiske og konstaterbare* forhold. Forholdet må ha en viss *særskilt* tilknytning til den aktuelle saken eller parten, og det må vurderes

om saken kan innebære en særlig fordel, ulempe eller belastning for vedkommende selv eller personer eller interesser som vedkommende har en nær tilknytning til.

At en folkevalgt kjenner en part, bor i samme kommune, er nabo, tilhører samme organisasjon eller har en alminnelig sosial kontakt med personer som berøres av saken, er ikke i seg selv tilstrekkelig til å etablere inhabilitet. Slike forhold må vurderes konkret, og det må foreligge omstendigheter som gjør at tilknytningen framstår som særskilt i den aktuelle saken.

Habilitetsreglene skal beskytte tilliten til forvaltningen, men terskelen kan ikke settes så lavt at folkevalgte eller ansatte blir inhabile på grunnlag av rene antakelser, medieoppmerksomhet, politisk press eller generelle påstander fra omgivelsene. Vurderingen skal være objektiv og bygge på de *faktiske* forholdene i saken.

2.3. Avgjørelse om det foreligger habilitet/inhabilitet

Den enkelte folkevalgte eller ansatte har ansvar for å melde fra dersom det foreligger, eller kan foreligge, forhold som reiser spørsmål om habilitet.

For folkevalgte organer er det imidlertid organet selv som avgjør habilitetsspørsmålet. Den som vurderes, deltar ikke i avgjørelsen av egen habilitet.

Dette er et viktig rettssikkerhetsprinsipp. Habilitet er ikke noe den enkelte *avgjør* på egen hånd. Det er det kollegiale organet som har ansvaret for å fatte beslutningen.

2.4. Dokumentasjon og protokollføring

Kommuneloven § 11-4 stiller krav til innholdet i møteboken(protokoll) for folkevalgte organer. Formålet er blant annet å sikre åpenhet, etterprøvbarhet og kontroll.

Selv om bestemmelsen ikke uttrykkelig pålegger organet å gjengi hele habilitetsvurderingen, tilsier både god forvaltningsskikk og hensynet til etterprøvbarhet at habilitetsspørsmål dokumenteres i møteboken(protokollen).

Når et habilitetsspørsmål behandles, bør møteboken normalt vise:

- hvem vurderingen gjelder
- hvilken bestemmelse som er vurdert
- organets konklusjon
- stemmetall dersom det har vært votering

Der det foreligger tvil eller skjønnsmessige vurderinger, vil en kort begrunnelse bidra til bedre åpenhet og etterprøvbarhet. Dette harmonerer med det Sivilombudet har understreket viktighet og betydningen av i flere uttalelser som gjelder eksempler med begrunnelser eller mangelfulle begrunnelser fra den offentlig forvaltning.

2.5. Kommunedirektørens ansvar

Kommunedirektøren har etter kommuneloven § 25-1 ansvar for kommunens internkontroll. Dette omfatter også å legge til rette for forsvarlig håndtering av habilitetsspørsmål. Dette innebærer blant annet ansvar for:

- hensiktsmessige rutiner
- nødvendig veiledning
- opplæring av ansatte
- tilrettelegging for at folkevalgte får tilgang til juridisk og administrativ bistand når habilitetsspørsmål oppstår.

Administrasjonen kan ikke overta organets myndighet til å avgjøre habilitet, men har et ansvar for å bidra til at spørsmålene blir opplyst og vurdert på et forsvarlig grunnlag, men har altså kun en rådgivende rolle, og ikke beslutningsmyndighet.

3. Habilitet som del av god forvaltningsskikk

God håndtering av habilitet handler om mer enn å unngå lovbrudd. Målet er å sikre tillit til beslutningsprosessene. God forvaltningsskikk tilsier derfor at:

- habilitet vurderes tidlig
- tvilstilfeller tas opp åpent
- vurderingene dokumenteres
- møteboken gir tilstrekkelig informasjon til at avgjørelsen kan etterprøves
- folkevalgte og ansatte får jevnlig opplæring i regelverket

En praksis hvor habilitetsspørsmål løftes fram og behandles åpent, bidrar til økt tillit både til de folkevalgte organene og til kommunens forvaltning generelt.

4. Avsluttende bemerkninger

Habilitetsreglene er et sentrale bestemmelser som skal å sikre tillit til kommunale beslutninger. Det avgjørende er ikke bare at avgjørelser treffes korrekt, men også at omgivelsene kan ha tillit til at beslutningene er truffet på et saklig og uavhengig grunnlag.

Tydelige rutiner, god opplæring og tilfredsstillende dokumentasjon av habilitetsvurderinger er viktige elementer i kommunens internkontroll og i arbeidet for en åpen og tillitvekkende forvaltning.

Torbjørn Brandt
seniorrådgiver